

ШКОЛЬНАЯ ПРОГРАММА

Т. Ю. Аброськіна

Асновы моўнай культуры 3 клас

Рабочы сшытак

Дапаможнік па факультатывных занятках для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання

Мінск

«Сэр-Віт»

2023

Дарагі трэццякласнік!

Ты зноў прыступаеш да вывучэння факультатыўнага курса «Асновы моўнай культуры». У мінулым годзе ты атрымаў шмат ведаў пра гісторыю нашай беларускай зямлі. Ты даведаўся пра людзей, якія праславілі Беларусь ва ўсім свеце, – асветнікаў. Пазнаёміўся з багаццем прыроды роднага краю.

У час заняткаў ты запомніў шмат новых слоў і выразаў. Вучыўся ствараць выказванні на беларускай мове, папоўніў свой слоўнікавы запас.

У гэтым годзе ты пазнаёмішся з гісторыяй развіцця рамёстваў на старажытных беларускіх землях, а таксама з тым, як вынаходніцтвы спрашчыюць сучаснае жыццё. Ты зноў будзеш чытаць шмат твораў беларускіх дзіцячых пісьменнікаў, вывучыш урыўкі з навукова-папулярнай літаратуры. Усё гэта дазволіць табе ўдасканаліць моўны багаж. Ты працягнеш развіваць сваю памяць, кемлівасць, дасціпнасць. Факультатыўныя заняткі раскрыюць перад табой таямніцы старадаўняга і сучаснага жыцця беларусаў.

Народныя рамёствы і промыслы

Тэма 1. Беларусь багата майстрамі

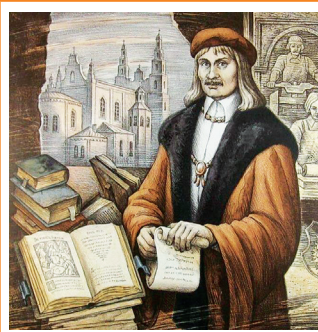
1. Разгледзь малюнкi. Дapшы імёны асветнікаў беларускай зямлі. Злучы імя з партрэтам асветніка.

Сімяон

Францыск

Ефрасіння

Кірыла

2. Разгледзь гербы беларускіх гарадоў. Злучы назву горада і яго герб.

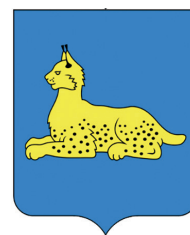
Мінск

Брэст

Гомель

Магілёў

3. Разгледзь народныя мастацкія вырабы. Злучы стрэлкамі выраб і яго назву.

адзенне

посуд

тканыя вырабы

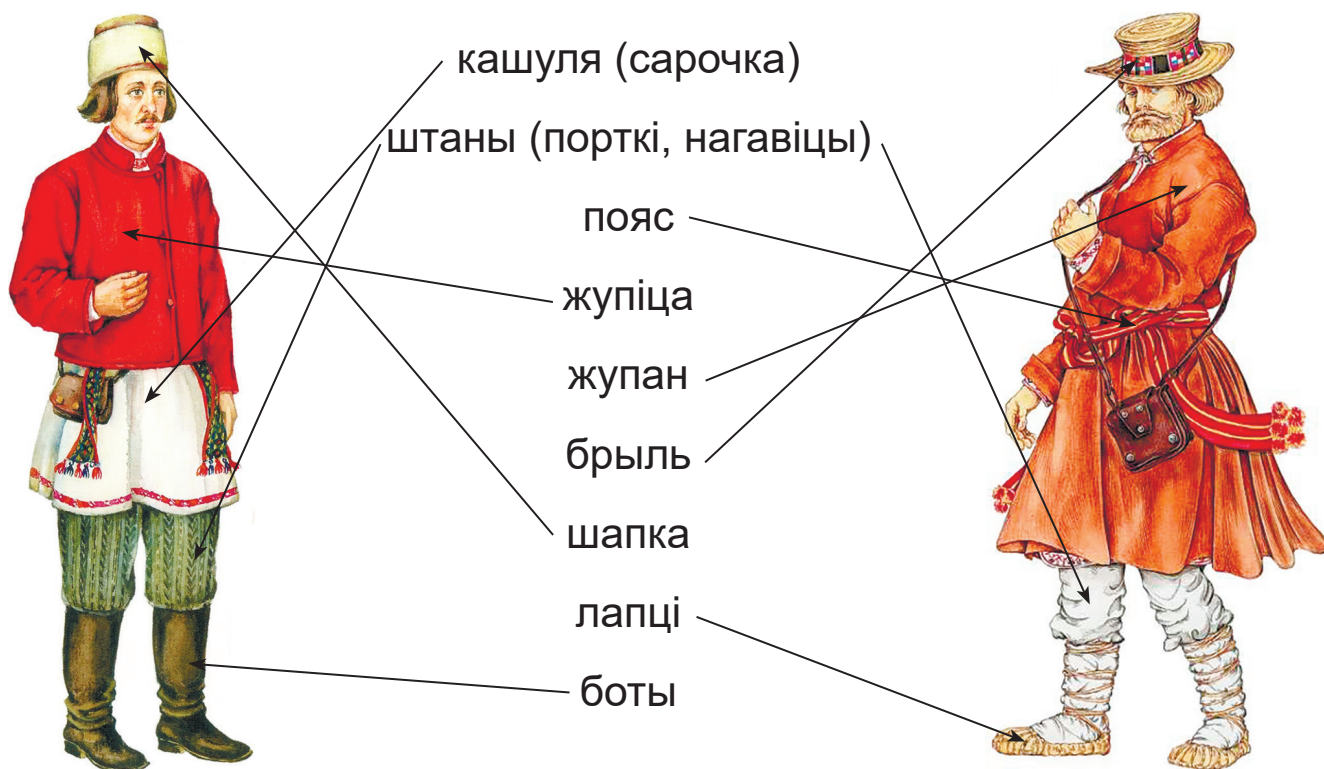

мэбля

4. Аздоб посуд у народным стылі.

2. Разгледзь і назаві прадметы мужчынскага і жаночага строю.

3. Прачытай артыкул. Дай яму заглавак, запішы. Падкрэслі, якія звесткі былі новымі, цікавымі для цябе?

Умець вышываць раней павінна была кожная вясковая дзяўчына. Гэта лічылася такой жа звычайнай справай, як падаіць карову ці прыгатаваць абед. У адной беларускай песні нават давалася парада хлопцу не браць шлюб з дзяўчынай, якая не ўмее вышываць.

Даўней вышыўкай займаліся звычайна незамужнія дзяўчаты, бо ў замужніх жанчын было шмат іншых абавязкаў: весці гаспадарку, гадаваць дзяцей. Асабліва важным было для дзяўчыны вышыць як мага больш рэчаў да вяселля.

Што толькі не аздаблялі вышыўкай майстрыхі! Галаўныя ўборы, фартухі, гарсэты, мужчынскія і жаночыя кашулі, світы, кажухі, ручнікі, абрусы, пасцельную бялізну і іншае. Асабліва багата расшывалі святочнае адзенне.

4. Адкажы на пытанні тэста. Пазнач верны адказ значком «✓». Запішы свае адказы, дзе трэба.

1. Вышываць раней умелі...

- ☐ Усе вясковыя жанчыны.
- ☐ Толькі замужнія жанчыны.
- ☐ Толькі майстрыхі-вышывальшчыцы.

2. Вышыўкай аздаблялі...

- ☐ Фартухі ☐ Лапці ☐ Кашулі

3. Асабліва багата расшывалі...

- ☐ Паўсядзённае адзенне.
- ☐ Святочнае адзенне.
- ☐ Шлюбнае адзенне.

4. Чаму вышыўкай займаліся ў асноўным незамужнія дзяўчаты?

4. Прачытай верш Сяргея Грахоўскага. Падкрэслі словы, якія рыфмуюцца. Назаві словы, якія гучаць аднолькава, але з'яўляюцца рознымі часцінамі мовы.

Млын

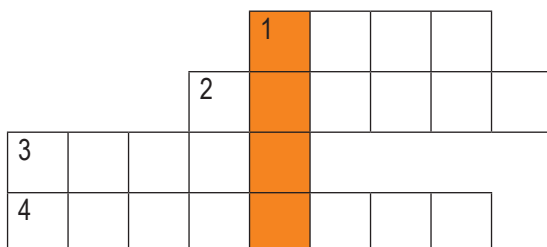
Многа клопату мы мелі:
Млын паставілі на мелі,
Але ён зусім не меле,
Бо, відаць, зрабіць не ўмелі.

– Можа, я парадую
Добраю парадаю?
– Ты старэйшы, выручай!
– Загаціце вы ручай.

Гаць зрабілі, а па нас
Прыімчаўся Апанас.
Кажа мне:
– Каля ракі ты
Наразай хутчэй ракіты,
І няхай з яе Мікола
Для млына змайструе кола.

5. Разгадай красворд. Прачытай ключавое слова.

1. Прадукт размолу збожжа.
2. Уладальнік млына або работнік на млыне.
3. Два гладка абчэсаныя круглыя камяні, пры дапамозе якіх зерне пераціраецца на муку.
4. На млыне жорны круцяцца з дапамогай ...

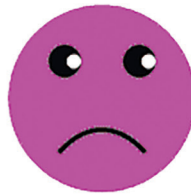
Моцна ўзяўшыся за рукі,
Ходзяць колам
Дзень пры дні.
Падлічыў іх – акурат
Шэсць дзесяткаў –
ШЭСЦЬ-ДЗЕ-СЯТ.

Чапу-лякі, чапу-ліны,
Дзіва дзіўнае – Хвіліны:
Як сышліся ў круг адзіны,
Сталі ўраз яны ГАДЗІНАЙ!

4. Прачытай задачу пра час. Складзі сваю задачу па ўзоры. Запішы.

Гадзіннік адбівае 3 удары за 6 секунд. За колькі секунд ён зробіць 9 удараў? (Алег Мельнікаў.)

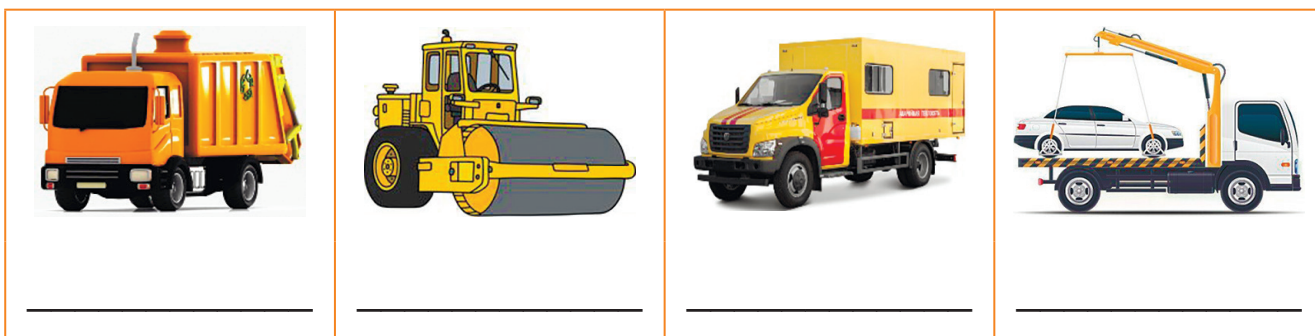
5. Дамалюй гадзіннікі. Расфарбуй іх.

Будаўнічая тэхніка

Камунальныя машыны

3. Прачытай навукова-папулярны тэкст.

Сучасныя аўтамабілі

Аўтамабілі ўсіх відаў, уключаючы легкавыя, аўтобусы, машыны хуткай дапамогі і грузавікі, аднолькавыя па сваіх асноўных прыладах. Колы і падвеска дазваляюць аўтамабілю плаўна ехаць па дарозе. Шыны, надзымутыя паветрам, робяць рух камфортным. Так яны забяспечваюць добрае счапленне з паверхняй дарогі, што дазваляе аўтамабілю паскарацца ці тармазіць без слізгання колаў.

Энергія ад рухавіка, які звычайна працуе на бензіне ці дызельным паліве, рухае колы. Сістэма выпуску адводзіць выхlapныя газы. Акумулятар, які дае электрычнасць, неабходную для свечак запальвання, фар, радыё і іншых электрапрыбораў. Многія сучасныя машыны таксама аснашчаны антыблакіровачнымі тармажнымі сістэмамі, падушкамі бяспекі і спутніковымі сістэмамі навігацыі.

3. Прачытай назвы машын. Запішы назвы прафесій людзей, якія кіруюць гэтымі машынамі.

Кран – _____

Бульдозер – _____

Грузавік – _____

Экскаватар – _____

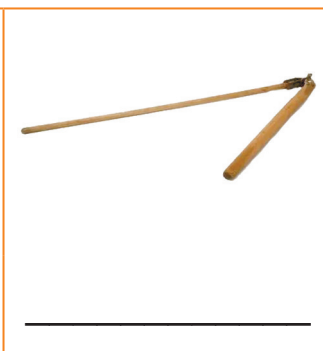
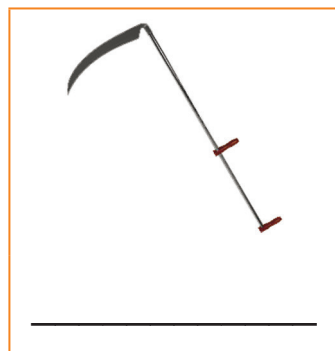
**Работа
з фразеалагізмамі**

Навядзенне мастоў – наладжванне кантактаў з кім-небудзь.

Тэма 31. Машыны на палях

1. Разгледзь і падпішы сельскагаспадарчыя прылады.

2. Адгадай загадкі, запішы адгадкі. Пазнач адгадкі лічбамі каля малюнка.

1. Конь сталёвы, аўса не просіць,
А арэ і косіць. (_____)

2. Жалезны конь, у жываце агонь,
Есці не просіць, а жне і косіць.
Па полю ўлетку паўзе,
Траву хутка грызе. (_____)

Змест

Дарагі трэцякласнік!	3
--------------------------------	---

НАРОДНЫЯ РАМЁСТВЫ І ПРОМЫСЛЫ

Тэма 1. Беларусь багатая майстрамі	4
Тэма 2. Горад майстроў. У кузні	5
Тэма 3. Ткацтва. Матэрыялы для ткацтва: воўна, лён	7
Тэма 4. У швейнай майстэрні	9
Тэма 5. Майстрыхі-вязальшчыцы	10
Тэма 6. Драўляная казка горада майстроў	12
Тэма 7. Беларускі касцюм	14
Тэма 8. У майстэрні шаўца	17
Тэма 9. Горад майстроў. Пляценне. Матэрыялы для пля- цення: лаза, саломка	18
Тэма 10. У майстэрні сталяра. Інструменты. Разьба па дрэве	20
Тэма 11. У майстэрні ганчара. Як нараджаецца посуд	22
Тэма 12. Беларуская кераміка	23
Тэма 13. У гасцях у млынара. Адкуль бярэцца мука	24
Тэма 14. Майстар-пекар	27
Тэма 15. Хлеб – усяму галава	29
Тэма 17. Абагульненне па тэме. Запрашаем на кірмаш	31

БЕЛАРУСЬ СУЧАСНАЯ

Тэма 18. У свеце рэчаў і машын	33
Тэма 19. Гадзіннік	34
Тэма 20. Электрычная лямпачка	37
Тэма 21. Тэлевізар.Тэлевізійныя перадачы	38
Тэма 22. Тэлефон. Важныя нумары. Размаўляем па тэлефоне	40
Тэма 23. Камп'ютар	42
Тэма 24. Пыласос, прас, халадзільнік	43
Тэма 25. На чым прыгатаваць ежу	46
Тэма 26. Мой цёплы дом	47

Тэма 27. У свеце рэчаў і машын. Машыны на вуліцах горада	49
Тэма 28. Гарадскі транспарт	51
Тэма 29. Гарадскі транспарт	53
Тэма 30. Машыны на будоўлі	56
Тэма 31. Машыны на палях	57
Тэма 32. Паветраны транспарт	59
Тэма 33. Чыгунка	61
Тэма 34. Падземная дарога	64
Спіс выкарыстаных крыніц	80